

De Andere Vraag

Verdiepende vragen wijkgericht werken

Inhoudsopgave

Waarom deze vragen?	3
Verdiepende vragen wijkgericht werken	4
Basisfunctie 1. Veilige leefomgeving	5
Basisfunctie 2. Tijdig signaleren van de vragen	6
Basisfunctie 3. Vindbare en toegankelijke ondersteuning	7
Basisfunctie 4. Handelen met een brede blik	8
Basisfunctie 5. Leren en verbeteren	9
Achtergrondinformatie: De vijf basisfuncties	10
Definitielijst	11

Waarom deze vragen?

In de vastgestelde *Norm voor opdrachtgeverschap* (juli 2020) vormen de vijf basisfuncties voor lokale teams een belangrijk uitgangspunt. De basisfuncties zijn bedoeld voor de doorontwikkeling van de inrichting van het lokale beleid en uitvoering door lokale teams. De basisfuncties dragen bij aan bij de ambitie van de jeugdwet om het gewone leven van kinderen en jeugdigen te versterken. Deze vragen zijn bedoeld voor de lokale reflectie hierover. Jeugdregio's kunnen deze vragen gebruiken om een beeld te krijgen van de uitwerking van de basisfuncties in de lokale context. De vragen helpen kritisch de huidige situatie te bespiegelen en inzichten te krijgen waar kansen liggen om de leefwereld van jeugd te versterken.

Toelichting op het gebruik

Naast enkele algemene vragen over het versterken van het gewone leven, is per basisfunctie nog een aantal vragen uitgewerkt. In dialoog met lokale partners helpen deze vragen om visie, beleid en praktijk rondom het wijkgericht werken verder te ontwikkelen. Het gaat om gesloten vragen die om uitleg vragen in dialoog met elkaar, zowel vanuit het perspectief van jeugd als aanbieders en gemeenten. Lokaal kan een keuze gemaakt worden uit de vragen die relevant zijn om te bespreken; niet alles hoeft aan bod te komen. Benut vooral de vragen die in jouw context het meest los kunnen maken, echt raken aan wat er speelt. Wanneer gewerkt wordt met de *ZelfevaluatiETOOL Toegang sociaal domein*, dan vullen deze vragen vooral aan op het preventieve perspectief.

Verdiepende vragen wijkgericht werken

Algemene verdiepende reflectievragen

1. Zijn er voldoende kansen in de wijk voor alle kinderen en jongeren (0-23 jaar) voor gezonde en fijne opvoeding, huisvesting, scholing, werk en talentontwikkeling?
2. Is in samenwerking met jeugd, het netwerk en wijkvoorzieningen een visie ontwikkeld over een veilige, vertrouwde en uitnodigende leefomgeving waarbij nul kinderen buitengesloten zijn van thuis, school, straat of voorziening?
3. Is er een actuele en ingevoerde integrale visie op de inrichting van lokale teams?
4. Zijn de lokale teams zo ingericht en gefaciliteerd (organisatie, kennis, tijd, middelen) dat ze passen bij de cultuur en thema's van de wijk en haar inwoners?
5. Hebben de lokale teams de kans (tijd, ruimte, middelen) om aan te sluiten bij mensen en groepen in de wijk die van betekenis zijn voor jeugd en het netwerk?
6. Kan jeugd op een goede manier aansluiten bij mensen en groepen in de wijk en van betekenis zijn?
7. Is er frequent onderzoek naar trends en ontwikkelingen in de samenleving?
8. Biedt onderzoek en monitoring de lokale teams de kans zichzelf beter te positioneren om het gewone leven van jeugd en het netwerk te versterken?
9. Werkt het lokale team nauw samen met alle andere domeinen binnen de gemeente (integraal werken) om een kindvriendelijke wijk te ontwikkelen?
10. Worden barrières in de samenleving om een gewoon leven te kunnen opbouwen in kaart gebracht en geslecht?
11. Is er een visie en beleid voor het benutten van ervaringskennis bij ondersteuning voor jeugd en opvoeders?
12. Is voor lokale teams present zijn een belangrijk uitgangspunt?

Basisfunctie 1. Veilige leefomgeving

Onder veilige leefomgeving verstaan we een plezierige en vertrouwde leef-en leeromgeving. Een omgeving waarin kinderen en jongeren zich spelenderwijs kunnen ontwikkelen en hun talenten kunnen ontdekken en benutten. Dit vraagt een aandachtige, ontvangende en responsieve houding van opvoeders, het netwerk, betekenisvolle volwassenen en professionals. Zorgvuldig luisteren naar jonge mensen zelf en hun opvoeders is daarbij noodzakelijk. Risico's en kansen worden gezien en gewogen om een veilige leef- en leeromgeving vorm te geven.

Verdiepende reflectievragen wijkgericht werken:

1. Is er in de lokale teams een gedeelde visie en aanpak in het creëren van een veilige leef-en leeromgeving met en voor jeugd en het netwerk?
2. Doen en denken jeugd en het netwerk actief mee over veiligheidskwesties op zowel individueel als collectief niveau?
3. Zijn professionals in staat (kennis, middelen, tijd, ruimte) met inwoners positieve kansen te creëren zodat factoren die onveiligheid en geweld kunnen voeden actief teruggedrongen worden. Denk aan armoede, werkloosheid, schooluitval, verslaving, discriminatie en radicalisering.
4. Weten alle professionals die met jeugd werken, bijvoorbeeld leerkrachten, hoe ze onveiligheid en geweld moeten bespreken met jeugd en het netwerk die recht doet aan alle betrokkenen?
5. Is er een 'herstelrecht gerichte' benadering wanneer kinderen of jongeren de fout in gaan? Dat wil zeggen: aandachtig luisteren naar 'dader' en 'slachtoffer' en kansen bieden om fouten te herstellen.
6. Faciliteren lokale teams dat jeugd kan optrekken aan positieve rolmodellen?
7. Kan jeugd en het netwerk actief werken aan een veilig plan en uitvoering daarvan?
8. Is er een goede samenwerking ingericht voor het creëren van een veilige leef- en leeromgeving met alle stakeholders die in het gewone leven betrokken zijn bij jeugd en het netwerk?
9. Wordt er gewerkt conform de uitgangspunten van het kwaliteitskader 'werken aan veiligheid voor lokale teams'?

Basisfunctie 2. Tijdig signaleren van de vragen

Tijdig signaleren van de vraag gaat om het tijdig zien en horen van de inwoners die in de knel komen. Dat jeugd en het netwerk zich kunnen verbinden met andere betekenisvolle volwassenen zoals ouders, familie, burens, leraar, sportlerares etc. Het gaat om outreachend en preventief werken: niet afwachtend, maar proactief op zoek naar voor de hand liggende oplossingen in de wijk. Alle professionals in de wijk spelen daarin een rol van betekenis en dragen bij aan duurzame oplossingen.

Verdiepende vragen wijkgericht werken:

1. Is er in samenwerking met jeugd, netwerk, wijkvoorzieningen en lokale teams een visie en beleid ontwikkeld omtrent preventieve aanpak die zich richt op een gezonde en uitnodigende leefwereld?
2. Kunnen jonge mensen en opvoeders laagdrempelig, snel en toegankelijk hun zorgen en vragen kwijt voordat het escaleert?
3. Kunnen jeugd, het netwerk en alle mensen die het belangrijk vinden dat het goed blijft gaan met bepaalde jonge mensen, tijdig meedenken aan belangrijke kwesties?
4. Benut het lokale team vroegtijdig de natuurlijke hulpbronnen in de wijk (aan kennis, kunde, menskracht, middelen en materialen) voordat of terwijl professionele hulp wordt ingezet?
5. Is er een geïntegreerd beleid rondom bv. armoede, schuldhulp, woonlasten en school-werkverzuim zodat ook complexe vraagstukken opgepakt kunnen worden?
6. Kent het lokale team de collectieve vraagstukken die er liggen rondom jeugd en hoe die kunnen worden aangepakt om de leefwereld te versterken?
7. Hebben de lokale teams de kans om actief aandacht te geven aan het bouwen en versterken van persoonlijke netwerken van jeugd en opvoeders?
8. Bevorderen lokale teams dat alle jeugd voorschools, schools en naschools welkom is en kansen heeft om te spelen, leren en opgroeien in de wijk?
9. Zijn de professionals in de lokale teams in staat (tijd, geld, kennis) om online en offline een relatie op te bouwen met jeugd en het netwerk om goed aan te sluiten bij wat er speelt?
10. Is er voor lokale teams voldoende (financiële) ruimte beschikbaar om te kunnen investeren in preventie in de wijk?
11. Kunnen professionals een duidelijk verhaal vertellen over preventief werken in de wijk die de effecten inzichtelijk maakt?

Basisfunctie 3. Vindbare en toegankelijke ondersteuning

Als iemand hulp of ondersteuning nodig heeft, dan is het belangrijk dat die gemakkelijk te vinden en te bereiken is. Een toegang die zorgvuldig en menselijk is ingericht. Het gaat erom dat iemand niet telkens opnieuw zijn of haar verhaal hoeft te doen bij verschillende loketten. En dat de formele of informele hulp of ondersteuning aansluit bij iemands leven en wensen: deskundig en liefst zo simpel en dichtbij mogelijk.

Verdiepende vragen wijkgericht werken:

1. Is met alle belanghebbenden, waaronder ook jeugd en het netwerk, een visie op toegang tot hulp of ondersteuning ontwikkeld?
2. Is er voldoende en passende (specialistische) deskundigheid beschikbaar bij de lokale teams om tijdig een goede inschatting te maken van de benodigde hulp?
3. Is er voor jeugd en het netwerk on- en offline toegankelijke, begrijpelijke informatie en advies beschikbaar over allerlei (ondersteunings-) activiteiten in de wijk?
4. Is er voor de jeugd en het netwerk on- en offline toegankelijke en begrijpelijke informatie en advies beschikbaar over specifieke zaken zoals rechten en plichten, scholing, werk & inkomen, huisvesting, opvoeding, seksualiteit, gezonde levensstijl, etc.?
5. Zijn alle wijkvoorzieningen vindbaar, beschikbaar, herkenbaar en toegankelijk voor iedereen?
6. Zijn daar waar jeugd en opvoeders al van nature zijn ook professionals aanspreekbaar die de weg weten naar hulp of ondersteuning?
7. Kunnen jeugd en het netwerk algemene ideeën, zorgen, kwesties of plannen delen die de leef-en leerwereld verbeteren en waar anderen op kunnen reageren of actie op kunnen ondernemen?
8. Komen jeugd en opvoeders in aanmerking voor de juiste hulp of ondersteuning zonder actief (en vaak ernstiger) diagnosticeren en labelen?
9. Zorgen lokale teams ervoor dat jongeren en opvoeders zo min mogelijk hinder van bureaucratische handelingen ervaren om ondersteuning te krijgen bij scholing, werk, inkomen en talentontwikkeling?
10. Is de hulp en ondersteuning vindbaar voor mensen die de taal slecht beheersen?
11. Staat fysieke toegankelijkheid van alle wijkvoorzieningen, waaronder ook vervoer, op de agenda?

Basisfunctie 4. Handelen met een brede blik

Ondersteuning is afgestemd op het gewone leven en past bij het gehele leven van een inwoner. Daarom is het van belang dat we breed kijken en handelen. Dus een vertaalslag maken van individuele vraagstukken naar collectieve kwesties. Op die manier kunnen we onze samenleving zó inrichten dat (maatschappelijke) deelname voor álle wijkbewoners, jong tot oud, steeds meer mogelijk is. Handelen met een brede blik gaat ook over samen optrekken in de wijk, over hulp en ondersteuning afstemmen zonder de regie bij de jeugd en het netwerk weg te nemen. De hulp en ondersteuning moet hèn immers in staat stellen hun eigen leven zo gewoon mogelijk te kunnen leiden.

Verdiepende vragen wijkgericht werken:

1. Werken lokale teams vanuit een visie die het gewone leven herstelt of sterker maakt?
2. Is in samenspraak met jeugd, netwerk en alle betrokken partijen een koers uitgezet over hoe het gewone leven versterkt kan worden?
3. Ligt de focus van lokale teams op het creëren van kansen voor/met jeugd en het netwerk?
4. Gaan lokale teams ervan uit dat iedereen nodig is in de wijk/samenleving en daaraan kan bijdragen?
5. Zijn andere gemeentelijke domeinen zoals bv. onderwijs- woningbouw- stadsplanning- werk & inkomen ook actief bij het ontwikkelen en uitvoeren van een visie en beleid rond het gewone leven versterken van jeugd?
6. Is er een aanbiedersveld dat gericht is op het versterken van het gewone leven?
7. Worden in de uitvoering duurzame en effectieve oplossingen ingezet waarbij jeugd en opvoeders zo lang als nodig, zo kort als mogelijk afhankelijk blijven van professionals?
8. Is het tijdig maken en uitvoeren van een familiegroepsplan onderdeel van beleid zoals verankerd in de jeugdwet?
9. Is de financiering dusdanig flexibel ingericht dat professionals in staat zijn te doen 'wat nodig is' om het gewone leven van jeugd en gezinnen te herstellen of te versterken?
10. Werken alle professionals (o.a. huisarts, school/kinderopvang, politie, GGZ, verslavingszorg, vrouwenopvang, kinder- en jongerenwerk, CSG, GI, RvdK, Reclassering, lokale teams) geïntegreerd samen binnen de lokale infrastructuur ten behoeve van het versterken van het gewone leven voor jeugd en opvoeders?
11. Pakt het lokale team in samenhang met lokale verordeningen, bestaande en geratificeerde wetten (Jeugdwet, WMO, WLZ, publieke gezondheidswet, wet passend onderwijs, VN-verdrag handicap, Kinderrechten verdrag.) alle mogelijkheden aan om ervoor te zorgen dat jeugd en opvoeders actief deel zijn van de samenleving?

Basisfunctie 5. Leren en verbeteren

Vanuit een visie op opvoeden, opgroeien en het versterken van het gewone leven trekken beleid en uitvoering samen op in het leren en verrijken van elkaar. Dat kan met een actief ingerichte en onderhouden leercyclus, waarbij regelmatig wordt geëvalueerd. Doen we de goede dingen en doen we die dingen goed? Beleid en uitvoering laten zich daarbij voeden door de ervaringen van inwoners: de bedoeling van alle gepleegde inzet is immers dat zij zich geholpen, gezien en gehoord voelen en van betekenis kunnen zijn.

Verdiepende vragen wijkgericht werken

1. Zijn verhalen van inwoners, het netwerk en professionals de basis om van elkaar te leren?
2. Is in het leren en verbeteren met lokale teams voldoende aandacht voor het versterken van het gewone leven van jeugd en hun netwerk?
3. Nemen inwoners, beleidsmakers en uitvoerders actief deel aan (online) reflecties of trainingen die uitgaan van het versterken van het gewone leven vanuit de 5 basisfuncties wijkgericht werken?
4. Is er lokale samenwerking met onderwijsinstellingen en onderzoeksinstituten om de (online)leeromgeving rondom wijkgericht werken te verbeteren?
5. Is er een (inclusief) kwaliteitskader, waarin ervaringen van inwoners en ondersteuners de basis vormen voor beleid en uitvoer?
6. Evalueren de regionale partners via onafhankelijke monitoring hun beleid en uitvoering rondom wijkgericht werken?
7. Worden initiatieven die succesvol zijn geborgd in beleid, praktijk en organisatie?
8. Is er zicht op de informele ondersteuning en praktijken in de wijk die ten goede komen aan jeugd en het netwerk?
9. Hebben de lokale teams voldoende kennis om actief te werken aan netwerkversterking van jeugd en opvoeders?
10. Hebben de lokale teams de kennis om actief te werken aan hun eigen professionele netwerkversterking?
11. Hebben de lokale teams de kennis om actief te werken aan een kindvriendelijke en veilige leef- en leeromgeving?
12. Wisselen verschillende gemeenten/wijken/regio's hun ervaringen uit in het werken met de vijf basisfuncties wijkgericht werken?

Achtergrondinformatie: De vijf basisfuncties

Om de huidige en gewenste basisfuncties van gemeentelijke lokale teams in kaart te brengen heeft KPMG, in opdracht van de VNG en het ministerie van VWS, een onderzoek uitgevoerd. KPMG baseerde zich hierbij op literatuuronderzoek, interviews met experts en verzamelde praktijkvoorbeelden in vijftien gemeenten.¹ Dit heeft de volgende inzichten opgeleverd:

- het is nodig aan de voorkant voldoende inhoudelijke expertise beschikbaar te hebben;
- lokale teams horen zicht te hebben op de individuele en collectieve vraagstukken van de wijk;
- lokale teams leveren ook zelf (kortdurende) concrete ondersteuning;
- er is een goede visie nodig van de gemeenten op de inrichting van de toegang/ lokale teams (ontwikkeld in dialoog met partijen in de wijk), om keuzes af te dwingen en uitlegbaar te maken naar alle betrokkenen;
- beperk het aantal aanbieders en bouw de samenwerking op. Zo leg je ook de basis voor gezamenlijk leren en verbeteren.

Op basis van deze inzichten zouden overal in Nederland minimaal vijf basisfuncties op lokaal niveau geregeld moeten zijn:

1. **Veilige leefomgeving:** houd altijd oog voor een veilige leefomgeving van de inwoner;
2. **Tijdig signaleren van de vraag:** door verbinding te maken met de wijk: investeer in preventie; wees aanwezig daar waar de doelgroep is, zodat vragen gehoord worden. Maak verbinding met de wijk en werk 'outreaching';
3. **Vindbare en toegankelijke hulp:** wees toegankelijk en vindbaar en voer een goede triage uit;
4. **Handelen met een brede blik:** verhelder de vraag, plan van en met het huishouden en verleen ondersteuning, beleg de regie, maak duidelijke afspraken en houd een vinger aan de pols;
5. **Leren en verbeteren:** verzamel inzichten, ga erover in gesprek en durf te veranderen.

1

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/09/30/basisfuncties-voor-lokale-team-s-in-kaart-de-route-en-componenten-onder-de-de/basisfuncties-voor-lokale-teams-in-kaart-de-route-en-componenten-onder-de-de.pdf>

Definitielijst

1. **Wijkgericht werken:** richt zich op het versterken van het gewone leven van jeugd en de ontwikkelkansen in de eigen omgeving of cultuur. Zo werken we aan een veilige en uitnodigende gemeenschap waarin kinderen en jongeren erbij horen, van betekenis zijn en met plezier kunnen leren. Soms is daar hulp of ondersteuning bij nodig. De basisfuncties helpen de gemeente om wijkgericht werken te organiseren en te borgen in de lokale context en infrastructuur.
2. **Het gewone leven versterken:** het herstellen of sterker maken van het leven dat mensen willen leiden vanuit universele behoeftes aan zeggenschap, erbij horen, van betekenis zijn, liefde, privacy, respect etc.
3. **Wijk:** lokale omgeving, plaatselijke omgeving, dorp, stadsdeel, wijk, buurt etc.
4. **Wijkvoorzieningen:** alle algemene en openbare voorzieningen: lokale teams, formele en informele zorg, verenigingen, clubs, kinderopvang, scholen, kunst en cultuur, sport, bibliotheek, geloofshuizen, justitie waaronder wijkagent, welzijn, informele zorg, gezondheidsinstanties, kind- en jongerenwerk, speeltuinen, veldjes, parken, straten, openbaar vervoer etc.
5. **Jeugd en het netwerk:** kinderen, jongeren en hun ouders, stief/schoon/groot/pleegouders, oppassers, babysitters, gezins- en familieleden, kennissen en vrienden, burens, vrijwilligers. Kortom: iedereen die iets voor kinderen betekent vanuit school, sport, vereniging, bedrijven, kunst, cultuur, geloofshuizen etc.
6. **Lokale teams:** dit zijn teams die ingebed zijn in de wijk en in 'het verdere landschap van zorg- en ondersteuningsmogelijkheden'. Het zijn daarom geen op zichzelf opererende teams.
De lokale teams leveren lokale toegang en coördinatie bij zorg en ondersteuning maar kunnen ook hulp en ondersteuning leveren en organiseren in het kader van de Wmo, Participatie- en Jeugdwet. Onder lokale teams vallen onder meer de wijkteams, gebiedsteams, jeugdteams, 0-100 teams.
7. **Professionals:** professionals van de lokale teams en alle ondersteuners uit zorg, welzijn, justitie, onderwijs, sport, cultuur etc.